

[Formanden.]11) *Første behandling af:*

Forslag til lov om flytning af Fåborg-Mommark færgeruten til Bøjden-Fynshav.

Formanden meddelte sluttelig planen for tingets øvrige møder i den pågældende uge.

Mødet hævet kl. 15³⁵.

73. møde.

Tirsdag den 27. marts kl. 14.

Formanden: I skrivelse af 26. marts 1962 meddeler økonomiministeren, at han ønsker i folketinget at give en redegørelse for „Økonomisk Årsoversigt, marts 1962“.

Udvalget angående forslag til lov om visse forhold vedrørende gas-, vand- og afløbsinstallationer og dertil hørende kloakledninger har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer er omdelt.

Udvalget angående forslag til lov om udskrivning af indkomst- og formueskatten til staten for skatteåret 1962-63 har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer er omdelt.

Medlem af folketinget Aage Fogh har meddelt mig, at han ønsker til finansministeren at stille følgende spørgsmål:

„Finder finansministeren ikke — under hensyn til den voldsomme stigning i prisen på jord — anledning til at skærpe bestemmelsen i lov om særlig indkomstskat § 7 A og til at instruere vurderingsmyndighederne om at vurdere den jord, der er egnet til byggegrunde, noget højere, end tilfældet er nu?“

Finder finansministeren det formålstjenligt, at der f. eks. ved udarbejdelse af eksempler på virkningerne af lovbestem-

melserne om grundstigningsskyld spredes kendskab om disse virkninger?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Uden for dagsordenen giver jeg ordet til den højtærede økonomiminister, for at han kan give tinget den i dag anmeldte redegørelse.

Økonomiministeren (Kjeld Philip): Jeg skal hermed tillade mig at fremsætte nogle bemærkninger i tilslutning til den økonomiske årsoversigt, som i dag omdeles til folketingets medlemmer.

Årsoversigten indeholder ligesom i tidligere år en redegørelse for den økonomiske udvikling her i landet, en oversigt over det internationale konjunkturforløb, der har dannet baggrunden for denne udvikling, samt afsnit om byggevirksomheden og om statsfinanserne. Et afsnit om den økonomiske vækst i Danmark i 1950erne analyserer årsagerne til, at udviklingen har formet sig væsentlig gunstigere i de sidste tre-fire år end i perioden frem til 1957, og drager heraf nogle konklusioner af betydelig interesse for tilrettelæggelsen af den økonomiske politik. Årsoversigten afsluttes af en gennemgang af offentlige investeringsønsker for de kommende tyve år, baseret dels på betænkningerne om trafikinvesteringerne og om undervisningsbyggeri, dels på materiale indsamlet hos styrelserne.

Årsoversigtens hovedafsnit om den danske økonomi i 1961 og forventningerne til 1962 understreger, at forløbet i 1961 har været en fortsættelse af det stærke økonomiske opsving, der tog sin begyndelse i vinteren 1957-58, men at der under denne fortsatte højkonjunktur er sket et brud på den pristabilitet, som kendetegnede de nærmest foregående år. Pengeindkomsterne og den indenlandske efterspørgsel voksede stærkere end produktionen.

Udviklingen rummer således både yderst positive træk og tendenser, der må give anledning til bekymring. Blandt de første falder især den meget høje beskæftigelse og den store stigning i produktionen i øjnene. For de arbejdsløshedsforsikrede arbejdere er antallet af beskæftigede vokset med ca.

[Økonomiministeren.]

2 pct.; da ledigheden ikke har kunnet reduceres nævneværdigt under det lave niveau, som allerede blev nået i 1960, skyldes beskæftigelsesstigningen alene tilvæksten i arbejdsstyrken. For nogle år siden forestillede man sig, at det ville volde meget store vanskeligheder at udvide beskæftigelsesmulighederne i takt med de store fødselsårganges ankomst til arbejdsmarkedet. At disse bekymringer foreløbig er gjort til skamme, er både yderst glædeligt i sig selv og lovende for de kommende års udsigter. Et andet tilfredsstillende udtryk for den mere hensigtsmæssige anvendelse af arbejdsstyrken er den stadige nedbringelse af sæsonledigheden.

Der foreligger endnu kun højst ufuldstændige oplysninger om produktionsudviklingen i byerhvervene, men alt tyder på, at produktiviteten i 1961 er forøget i samme takt som i højkonjunktorens tidligere faser. Produktionen i byerhvervene synes i efteråret at have ligget en 4-5 pct. højere end året før. Det er et væksttempo, der ikke står tilbage for de fleste vesteuropæiske landes. Også på dette punkt er der således sket en bemærkelsesværdig ændring i forhold til den danske økonomis præstationer inden den nuværende højkonjunkturs begyndelse.

Det forekommer også at være et meget glædeligt træk ved udviklingen i 1961, at det trods den stærke forøgelse af den indenlandske efterspørgsel har været muligt at fastholde en stigningstakt i industrieksporten på henved en halv snes procent.

Når man alligevel må slå fast, at udviklingen i den danske økonomi i 1961 har været mindre tilfredsstillende end i årene 1958-60, skyldes det især stigningen i prisniveauet og svækkelsen af betalingsbalancen, begge tydelige symptomer på uligevægt mellem efterspørgsel og produktion. Endvidere har vanskelighederne for den animalske landbrugseksport antaget et alvorligere omfang end i tidligere år. De faldende eksportindtægter og lavere hjemmemarkedspriser for enkelte vigtige varer øgede mærkbart landbrugets økonomiske vanskeligheder i 1961.

I perioden fra januar 1961 til januar 1962 er forbrugerpriserne steget med 7 pct., en betydelig større stigning end for de fore-

gående tre-fire år tilsammen. Kun priserne på importerede forbrugsvarer har holdt sig nogenlunde stabile.

Som følge af stagnationen i landbrugets nettovalutaindtjening og den stærkt voksende import såvel af forbrugsvarer som af produktionsmidler er den løbende betalingsbalance blevet svækket i 1961. Føringelsen androg i hvert fald 200 mill. kr., men skete udelukkende i andet halvår. Af underskuddet på betalingsbalancen på i alt 400 mill. kr. kom kun henvend halvdelen til udtryk i et fald i nationalbankens og de private bankers valutastilling, idet såvel udenlandske investeringer i danske erhvervsvirksomheder som danske virksomheders offentlige myndigheders låntagning i udlandet forøgedes. Tages der hensyn til disse faktorer, bliver udviklingen i valutastillingen således lidet tilfredsstillende.

Den økonomiske årsoversigt vurderer indgående årsagerne til prisstigningerne og forringelsen i valutastillingen og fremhæver især tre:

For det første medførte overenskomsterne på arbejdsmarkedet i foråret 1961 en voldsom bølge af indkomststigninger. Ved den lange række af overenskomstforhandlinger for arbejdere og funktionærer i byerhvervene, landbrugets organiserede arbejdskraft og tjenestemændene blev der givet lønforhøjelser af størrelsesordenen 12-15 pct. Den relative forringelse i landbrugets økonomiske stilling førte til en meget kraftig forøgelse i det offentliges støtte til landbruget. Endvidere blev folke-, invalide- og enkepensionerne forhøjet. Indtægterne for alle de nævnte grupper udgør ca. to tredjedele af de samlede private indtægter.

En væsentlig del af indtægtsstigningerne kan forklares ved den stadig mere udtalte mangel på arbejdskraft under højkonjunktoren; men årsoversigten fremhæver, at der i løbet af 1959 og 1960 var opstået en række skævheder i fordelingen af den øgede velstand mellem de forskellige befolkningsgrupper. Dette gjaldt såvel forholdet mellem landbrug og byerhverv som byerhvervene indbyrdes. Fra de grupper, som ikke fulgte helt med i velstandsstigningen, voksede presset for en udligning, indtil det fandt sin næsten eksplosionsagtige udløsning i foråret 1961.

[Økonomiministeren.]

Desværre tillader den foreliggende statistik ikke nogen endelig vurdering af indkomstudviklingen for de ovennævnte grupper i hele 1961 og endnu mindre for andre indkomstmottagere, d. v. s. selvstændige erhvervsdrivende i byerhvervene og passive kapitalister. De tilgængelige oplysninger tyder på, at virkningerne på indkomstfordelingen af forårets aftaler som helhed har været relativt beskedne. En udvikling, hvor alle grupper af indkomstmottagere kræver kompensation for den fremgang, som andre grupper har haft, er efterhånden ikke blot lidet hensigtsmæssig for de pågældende, men tillige tydeligvis skadelig for den danske økonomi.

På denne baggrund kommer forårets indkomststigninger til at stå som det centrale led i forklaringen på den mangel på stabilitet, som siden er blevet tydelig.

Som en anden årsag må det imidlertid fremhæves, at den automatiske bremse på den økonomiske aktivitet, som ligger i, at offentlige indtægter under en ekspansion vokser stærkere end offentlige udgifter, i betydelig udstrækning er blevet sat ud af funktion. Statens udgifter er således i finansåret 1961-62 1 600 mill. kr. højere end året før; heraf skyldes de tre fjerdedele nye love og bevillinger. Da statens indtægter er vokset i et væsentlig langsommere tempo, er overskuddet på drifts- og anlægsbudgettet faldet fra 675 til 125 mill. kr., og statens kasseunderskud har andraget 550 mill. kr., mens der i 1960-61 var et overskud på 400 mill. kr.

Et tredje led i forklaringen er det voldsomme pres på kapaciteten inden for bygge- og anlægsvirksomheden. Det påbegyndte nybyggeri i byerne har i 1961 være over 20 pct. større end året før, og det påbegyndte boligareal er steget endnu mere. Denne i sig selv ønskelige forøgelse af byggevirksomheden er imidlertid løbet langt forud for tilgangen af ny arbejdskraft. Såvel lønninger som materialeudgifter er herunder gået stærkt i vejret, og byggetiden er blevet forlænget. Bygge- og anlægsvirksomheden synes at føre an i lønglidningen og er derved blevet en indirekte kilde til indkomst- og prisstigninger i andre erhverv.

I størstedelen af 1961 har kreditpolitikken været det væsentligste værn mod de

stabilitetsforstyrrende tendenser. Nationalbanken hævdede i maj sin diskonto fra 5,5 til 6,5 pct. og har siden ved henstillinger og indskrænkninger i bankernes belåningsadgang søgt at bremse stigningen i udlånene. Dette er kun lykkedes i begrænset omfang, idet de statslige kasseunderskud siden midten af 1961 har lettet pengeinstitutternes likviditet. Selv om virkningerne ikke med sikkerhed kan påvises, er der dog vel ikke tvivl om, at såvel det exceptionelt høje renteniveau som pengeinstitutternes kreditrationering har lagt en dæmper på erhvervslivets investeringslyst.

Det var i erkendelse heraf, at regeringen i november gennemførte forhøjelser af en række forbrugsafgifter samt af jernbane- og posttakster; over et finansår skulle indtægterne herved andrage næsten 300 mill. kr. Man tilkendegav herved, at kreditpolitikken ikke kunne bære byrderne i den økonomiske politik alene, især ikke når en yderligere stramning måtte befrygtes at forhindre gennemførelsen af vigtige erhvervsinvesteringer.

Hvordan ville den økonomiske udvikling nu forme sig i 1962 under forudsætning af uændret økonomisk politik? Det er det spørgsmål, som årsoversigten søger at besvare, og svaret er afgørende for overvejelser om ændringer i den økonomiske politik.

Der er ikke på nuværende tidspunkt mærkbare tegn på en afsvækkelse af efterspørgselspresset. Den automatiske dyrtidsregulering medfører fra marts-april stigninger på ca. 3 pct. for en lang række indkomstmottagere. Statens drifts- og anlægsudgifter skønnes i finansåret 1962-63 at blive henved 800 mill. kr. større end i indeværende finansår. Byggevirksomheden er fortsat stærkt stigende, og der er heller ikke i andre erhverv nogen udsigt til lettelse af presset på arbejdsmarkedet. På denne baggrund forekommer det sandsynligt, at stigningen i importen vil blive væsentlig større, end hvad der kan finansieres af den løbende valutaandtjenning. Med den usikkerhed, der knytter sig til landbrugseksporten omkring iværksættelsen af Det europæiske økonomiske Fællesskabs landbrugspolitik, må ethvert skøn over valutaudviklingen blive meget forsigtigt, men det forekommer rimeligt at regne med et samlet underskud på vare- og tjenestebalancen på 600-800 mill.

[Økonomiministeren.]

kr. En del af dette tab vil kunne opvejes af låntagning i udlandet i lighed med det nylig aftalte statslån i Schweiz på 100 mill. kr., men selv ud fra en optimistisk vurdering af vore lånemuligheder i udlandet må en betydelig forringelse af valutastillingen anses for sandsynlig.

En valutareserve er i første række et middel til at vinde tid. Har reserven en rimelig størrelse i forhold til udenrigshandelen og svingningerne i denne, har man en vis tidsfrist til at korrigere en opstået uligevægt. Er reserven utilstrækkelig, bliver tidsfristen så kort, at panikagtige indgreb af ellers unødigt omfattende karakter kan forekomme nødvendige. Lige så farlig som en panikagtig reaktion er imidlertid ligegyldighed over for de advarselstegn, der kommer. Følger man dem ikke, bliver den nødvendige tilpasning så meget brattere og mindre hensigtsmæssig for opnåelsen af de virkelig betydningsfulde mål i den økonomiske politik: den fulde beskæftigelse, den hurtige velstandsfremgang og den finansielle stabilitet.

Begrundet forventning om en betydelig indsnævring af Danmarks valutariske spillemuligheder forekommer i sig selv at være et tilstrækkeligt argument for overvejelser om en ændring af den økonomiske politik. Man kan også finde andre argumenter i årsoversigten. De store lønstigninger — i 1961 har de tilsyneladende været større i Danmark end i noget af de lande, vi med rimelighed kan sammenlignes med — og vanskelighederne ved at skaffe arbejdskraft er alvorlige problemer for den danske industrieksport, især i den nuværende situation, hvor tempoet i den vesteuropæiske konjunkturopgang synes at være langsomt aftagende. Undlader man at ændre den økonomiske politik, således at kreditpolitikken fortsat må være meget stram, synes det også vanskeligt at forestille sig, at erhvervsbyggeriet og andre langfristede investeringer ret længe kan opretholdes på det relativt høje niveau, der betinger konjunkturopgangens fortsættelse.

De konklusioner, man må drage af betænelighederne ved at lade den økonomiske politik fortsætte uændret, resumeres i årsoversigten. De ligger i øvrigt ganske på linje med den rapport, som Organisationen for økonomisk Samarbejde og Udvikling —

OECD — for nylig har afgivet om den danske økonomi.

Det påpeges, at det er nødvendigt at omlægge den økonomiske politik, således at årsagerne til den nuværende uligevægt fjernes. Dette må ske ved at reducere efterspørgselspresset på de områder, hvor det er størst.

En vis afsvækkelse af efterspørgselspresset må søges opnået gennem forøgelse af statens indtægter og nedsættelse af statens udgifter. Da formålet med at forøge indtægterne i den foreliggende situation må være at gøre den samlede opsparing — privat som offentlig — så stor som muligt, må skatteforhøjelsen kombineres med en skatteomlægning, der tilgodeser dette formål i så stor udstrækning, som sociale hensyn tillader.

Ved en nedsættelse af de offentlige udgifter må interessen især samle sig om bygge- og anlægsvirksomheden, hvor efterspørgselspresset forekommer mest udtalt. Det må endnu en gang understreges, at formålet hermed ikke er at nedskære byggeriet, men at fjerne den overskudsefterspørgsel efter arbejdskraft, som under højkonjunktoren har bidraget så væsentligt til at sætte det danske omkostnings- og prisniveau i vejret.

Der er ikke i årsoversigten nogen angivelse af størrelsesordenen på den efterspørgselsbegrænsning, som må blive nødvendig, men det fremhæves, at den ikke må have et sådant omfang, at ekspansionens fortsættelse bringes i fare. Det må erindres — hvad erfaringerne med dansk økonomisk politik frem til 1957 understregede — at det, med mindre ydre omstændigheder yder et væsentligt bidrag, er betydeligt nemmere at bremse en ekspansion end at få en i gang.

Man kunne stille sig selv det spørgsmål, om der ikke er en modstrid mellem disse argumenter for en finanspolitisk stramning og hensynet til den økonomiske vækst på længere sigt. Det er der imidlertid ikke. Ganske vist tyder såvel danske som andre vesteuropæiske erfaringer fra 50'erne på, at der i en økonomisk vækstproces findes betydelige selvforstærkende elementer. Det ville imidlertid være en yderst forgrovet fremstilling, der indskrænkede en regerings rolle til at sætte vækstprocessen i gang. Ikke mindst i et land som Danmark, hvis store udenrigshandel både gør økonomien

[Økonomiministeren.]

følsom over for udviklingen i udlandet og over for ændringer i den indre balance, må det være en central opgave at tilpasse finanspolitikken, således at man på den ene side undgår en unødigt svækkelse af aktiviteten og på den anden side hindrer denne i at blive så stor, at valutariske vanskeligheder opstår. I sidste fald vil følgen blive indgreb, der uundgåeligt vil svække landets investeringer og dermed de fremtidige muligheder for yderligere økonomisk vækst.

På længere sigt synes udgifterne for et acceptabelt væksttempo i den danske økonomi ikke at være dårlige. Tilvæksten i arbejdsstyrken er ret høj og mulighederne for betydelige produktivitetsstigninger i såvel landbrug som byerhverv forekommer gode. Det vil stille store krav til tilrettelæggelsen af den økonomiske politik. Foreløbig er kravet, at den ekspansion, som i de sidste fire år har haft så gunstige virkninger på den danske økonomi, hverken bringes til utidig standsnings eller fortsættes uhæmmet trods de uligevægtssymptomer, den har vist i 1961.

Formanden: Eksemplarer af den økonomiske årsoversigt er omdelt.

Den første sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om ændring i lov om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring m.v. (Om regulering af understøttelsessatser m. v.).

Valgt blev: *Bladt, Evald Kristensen, Helge Nielsen, Poul Nilsson, Hans Rasmussen, Peter Ravn, Elna Syvertsen, Robert Sørensen, Aage Fogh, Søren Andersen, N. Chr. Christensen, Søren Jensen, Skov Thulesen, Asger Jensen, Ninn-Hansen, Adolph Sørensen og Chr. Madsen.*

Den næste sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om udvidelse og ombygning af institutionerne ved forsorgscetret for Sønderjylland.

Valgt blev: *Gorrssen, K. B. Andersen, Dupont, Boye Hansen, Qvist Hansen, Bjørn Krogh, Henning Rasmussen, Edel Saunte, Jens P. Jensen, P. E. Eriksen, From, Holger Hansen, Ejner Kristensen, Poul Thomsen, Gottschalck-Hansen, Gertie Wandel og Chr. Madsen.*

Den følgende sag på dagsordenen var:

Tredje behandling af forslag til lov om vægtafgift af motor køretøjer m. v.

(Anden behandling findes i tidenden sp. 3757, udvalgets tillægsbetænkning i tillæg B. sp. 505).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Lovforslaget

vedtoges med 88 stemmer mod 4; 56 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om ændring i lov om erhvervelse af fast ejendom.

(Første behandling findes i tidenden sp. 1265, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 507).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets tekst og spørgsmålet om dets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under ét.

Ingen bad om ordet.

Lovforslagets tekst og dets overgang til tredje behandling

vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden for-